

ANEMIYANING ZAMONAVIY TASHXIS VA DAVOLASH YONDASHUVLARI.

**Abdusalomova Farzona Orif qizi ,
Fozilova Ruxshona Abror qizi.**

Samarqand davlat tibbiyot universiteti. Samarqand. O'zbekiston.

Mavzuning dolzarbligi: Anemiya (kamqonlik) dunyo bo'yicha eng keng tarqalgan kasalliklardan biri bo'lib, JSST ma'lumotlariga ko'ra har uchinchi ayol va bolalarda uchraydi. Bu kasallik ish qobiliyatining pasayishi, homiladorlikda asoratlar, yurak-qon tomir kasalliklari xavfining oshishi kabi ko'plab muammolarni keltirib chiqaradi. O'zbekiston sharoitida ham temir tanqislik anemiyasi, surunkali kasalliklarga bog'liq anemiyalar va ozuqaviy yetishmovchilik bilan bog'liq kamqonliklar keng uchraydi. Shu sababli anemiyaning etiologiyasi, patogenezi, tashxisi va zamonaviy davolash yondashuvlarini o'rganish bugungi kundagi terapevtik amaliyotda juda dolzarbdir.

Annotatsiya: Ushbu maqolada anemiyaning zamonaviy tasnifi, tashxis qo'yish bosqichlari hamda davolash usullari yoritilgan. Anemiyaning turli shakllari uchun qo'llanilayotgan klinik va laborator diagnostika vositalari, shuningdek, etiologik va simptomatik terapiya yondashuvlari tahlil qilinadi. Zamonaviy tibbiyotda personalizatsiyalangan yondashuv, genetik tahlillar va yangi dorilar muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Maqsad : Mazkur maqolaning maqsadi — anemiyaning asosiy turlari, etiologiyasi, patogenezi, klinik belgilari, tashxis qo'yish usullari hamda zamonaviy davolash yondashuvlarini tahlil qilish va ularning terapevtik amaliyotdagi ahamiyatini yoritishdir.

Kalit so'zlar: anemiya, tashxis, davolash, temir tanqisligi, gemoglobin, eritrotsit, laboratoriya tahlillari.

Kirish: Anemiya – bu gemoglobin miqdori va eritrotsitlar sonining fiziologik normadan past bo'lishi bilan tavsiflanadigan patologik holatdir. U organizm to'qimalariga kislorod yetkazilishining buzilishiga olib keladi. JSST ma'lumotlariga ko'ra, dunyo aholisining 30% dan ortig'i anemiyaning turli shakllaridan aziyat chekmoqda. Ayniqsa, ayollar, homiladorlar, bolalar va qariyalar orasida bu kasallik keng tarqalgan. Tashxis va davolashda zamonaviy yondashuvlar bemorning hayot sifatini sezilarli darajada yaxshilash imkonini beradi.

Asosiy qism: Etiologiyasi va sabablari: ko'p qon yo'qotish, yangi qon hujayralarining shakllanishi jarayonining buzilishi, qonni yo'q qilinishining patologik jarayonlarini faollashtirish, suyak iligidagi patologiyalar.

Anemiya tasnifi. Barcha anemiyalar turli yo'llar bilan namoyon bo'ladi. Patologik holatni keltirib chiqargan sababni va uning alomatlarini hisobga olgan holda, uning to'rtta asosiy turi mavjud:

Postgemorragik anemiya (surunkali / o'tkir qon yo'qotish tufayli); Gemolitik anemiya (qizil qon tanachalarining yo'q qilinishi tufayli rivojlanadi). Ushbu guruhga irsiy gemolitik anemiya kiradi:

Glyukoza-6 fosfat dehidrogenaza etishmasligi bilan

Talassemiya

O'roqsimon hujayra;

Minkovskiy-Shoffar;

Kamqonlik (mikroelementlar/vitaminlar/temir tanqisligi, ya'ni gematopoez jarayonida muhim rol o'ynaydigan har qanday elementlar tufayli yuzaga keladi);

Gipoplastik anemiya (bu suyak iligida qon hosil bo'lishining buzilishi, eng xavfli shakl).

Qonning rang ko'rsatkichiga ko'ra anemiya quyidagilarga bo'linadi:

Normoxromik (gemoglobin normal). Ushbu guruhga gemolitik va posthemorragik anemiya kiradi;

Giperxromik (gemoglobin ko'tariladi). Bunga foliy etishmovchiligi va B12 etishmovchiligi anemiyasi kiradi;

Gipoxromik (gemoglobin kamayadi). Bu talassemiya, temir tanqisligi va surunkali posthemorragik anemiyani anglatadi.

Eritrositlar diametri bo'yicha anemiya quyidagilarga bo'linadi:

Megaloblastik (B12 etishmovchiligi anemiyasi);

Normositar (deyarli barcha gemolitik va o'tkir posthemorragik anemiya);

Makrositar (yangi tug'ilgan chaqaloqlarning foliy etishmovchiligi, gemolitik kasalligi);

Mikrotsitar (surunkali postgemorragik anemiya).

Qon zardobidagi temir tarkibiga ko'ra anemiya quyidagilarga bo'linadi:

Normosideremik (o'tkir postgemorragik anemiya);

Giposideremik (surunkali postgemorragik va temir tanqisligi anemiyasi, talassemiya);

Gipersideremik (gemolitik va B12 etishmovchiligi anemiyasi).

Anemiya darajalari:

Og'irlik darajasi bo'yicha anemiya quyidagicha tasniflanadi:

Yengil. Gemoglobin darajasi 100 g/l dan yuqori, qizil qon tanachalari 3 T / 1 dan yuqori;

O'rtacha. Gemoglobin darajasi 66 dan 100 g / l gacha, qizil qon tanachalari 2 dan 3 T / l gacha;

Og'ir. Gemoglobin darajasi 66 g/l dan kam.

Anemiya belgilari: teri va shilliq pardalarning oqarishi, migren, charchoqning kuchayishi, quloqlarda shovqin, ovqatlanmay qo'yish, doimiy uyquchanlik, havo yetishmasligi hissi, bosh aylanishi, tezlashgan yurak urishi, libidoning pasayishi, erkaklarda jinsiy zaiflik, hayz siklining buzilishi, yurak yetishmovchiligi va boshqalar bo'lishi mumkin.

Diagnostika : bemorda anemiyani aniqlash uchun shifokor keng qamrovli tashhis qo'yadi, unga quyidagilar kiradi:

Birinchi marta sog'lig'i yomonlashgan holatlarni, eng aniq ifodalangan alomatlarni aniqlash;

Bemorning hayoti tarixini o'rganish. Shifokor surunkali kasalliklar, har qanday patologik sharoitlarga irsiy moyillik, yomon odatlar mavjudmi, bemor yaqinda biron bir dori-darmonlarni qabul qildimi, zahar, toksik birikmalar bilan aloqa qildimi yoki yo'qligini aniqlaydi;

Terini tekshirish, uning rangini aniqlash. Bosim, pulsni o'lchash;

Laboratoriya qon va siydik tahlili.

Ba'zi hollarda bemorga suyak iligi tekshiruvi buyuriladi. Gematopoez jarayonlarida buzilishlar mavjudmi yo'qmi tushunish kerak. Shuningdek, maxsus uskunalar yordamida trepanobiopsiyani amalga oshirish mumkin, uning davomida shifokor suyak iligini uning atrofidagi to'qimalar bilan bog'laydi.

Yurakni tekshirish uchun odatda EKG o'tkaziladi. Agar kerak bo'lsa, bemor gematologga yuboriladi.

Davolash.

Anemiya alomatlaridan halos bo'lish uchun gemoglobinning pasayishiga olib keladigan omilni yo'q qilish kerak. Shunday qilib, agar patologik holat tanada parazitlar mavjudligi bilan bog'liq bo'lsa, ulardan qutulish kerak, agar irratsional ovqatlanish bo'lsa — parhezga rioya qilishni boshlash kerak, agar yaxshi sifatli/yomon sifatli neoplazmasi bo'lsa — uni olib tashlash kerak.

Boshqacha qilib aytganda, erkaklar, ayollar va bolalarda past gemoglobinni davolash konservativ bo'lishi mumkin yoki maxsus jarrohlik manipulyatsiyasini talab qilishi mumkin. Odatda, bemorlarning ahvolini yaxshilash va salbiy alomatlarning og'irligini kamaytirish uchun shifokorlar quyidagi terapevtik rejimga rioya qilishadi:

vujudga kelgan etishmovchilikni qoplashga qodir bo'lgan dorilar buyuriladi — B12 B12 etishmovchiligi anemiyasida, temir-temir tanqisligida, B9 — foliy etishmovchiligida va boshqalar;

Eritrotsitlar darajasini normallashtirish. Buning uchun eritrotsitlar massasini quyish yoki eritrotsitlarni yuvish amalga oshirilishi mumkin. Shu bilan birga, gemoglobin darajasi past bo'lgan odamlarga yordam berishda bunday choralar kerak emas va faqat kasallik hayotga tahdid solganda amalga oshiriladi.

O'tkir va surunkali postgemorragik anemiyani davolash. Postgemorragik anemiyaning o'tkir shaklini davolash kasalxonada yoki gematologik klinikada amalga oshiriladi. Bemorga buyurilgan dorilar qon miqdorini va hosil bo'lgan elementlar darajasini normallashtirishga yordam beradi, shuningdek kasallikning qaytalanishini oldini olishga qaratilgan. Yo'qotilgan qon miqdorini hisobga olgan holda, bemorga qon quyish, qon o'rnini bosuvchi moddalar yoki eritrotsitlar massasini kiritish kerak bo'lishi mumkin. Ushbu turdagi anemiyaning surunkali shakliga kelsak, sababni bartaraf qilmasdan uning belgilaridan xalos bo'lish mumkin emas. Patologik holatni keltirib chiqargan omil bartaraf etilgandan so'ng, bemorga temirga boy oziq-ovqatlarni iste'mol qilishni ta'minlaydigan parhez buyuriladi.

O'roqsimon hujayrali anemiyani davolash

O'roqsimon hujayrali anemiya bilan og'riqan bemor haqida gap ketganda terapevtik tadbirlarning asosiy maqsadi gemolitik inqirozlar rivojlanishining oldini olishdir. Buning uchun bemor kislorod miqdori past bo'lgan joylarda bo'lmasligi kerak. Bunga parallel ravishda qon o'rnini bosuvchi vositalar, eritrotsitlar massasining infuziyalari ishlatilishi mumkin.

Temir tanqisligi anemiyasini bartaraf etish

Temir tanqisligi anemiyasini davolash temirga boy oziq-ovqatlarni iste'mol qilish va mavjud oshqozon-ichak kasalliklarini davolashni o'z ichiga oladi. Bemor muntazam ravishda ovqatlanishi kerak:

Temir preparatlari anemiya alomatlaridan tezda xalos bo'lishga yordam beradi. Amaldagi dori oshqozon-ichak trakti bilan bog'liq muammolarni keltirib chiqarmasligi muhimdir. Agar ich qotishi, meteorizm paydo bo'lsa, vositani almashtirish kerak.

B12 etishmovchiligi anemiyasini davolash

Oshqozon-ichak trakti kasalliklarini kompleks davolash va to'g'ri ovqatlanish tamoyillariga rioya qilish B12 etishmovchiligi anemiyasining namoyon bo'lishini bartaraf etishga yordam beradi. Ko'pincha bemorlarga B12 vitamini in'ektsiyalari buyuriladi. Ular suyak iligida gematopoez jarayonlarini tezda tiklashga imkon beradi.

Folik kamqonlikdan qanday qutulish mumkin

Folij tanqisligi anemiyasi B9 vitaminini qabul qilish va parhezga rioya qilish orqali davolanadi. Bemor dietaga folij kislotasining yuqori miqdorini o'z ichiga olgan oziq-ovqat mahsulotlarini kiritishi kerak. Bu sitrus mevalar, sabzavotlar, ko'katlar, sarsabil,

yong'oqlar, pistalar, pomidor, tarvuz, makkajo'xori, avakado, tuxum, hayvonlarning jigari, treska jigari, don, bug'doy nonlarni anglatadi.

Gipoplastik anemiyani davolash

Gipoplastik anemiyani davolash gematolog tomonidan amalga oshiriladi. Bemorning yoshiga, jinsiga va holatiga qarab, u turli usullardan foydalanishi mumkin — suyak iligi transplantatsiyasi, gematopoez jarayonlarini rag'batlantirish, qon quyish va boshqalar.

Xulosa : Anemiya turli sabablarga ko'ra yuzaga keluvchi, keng tarqalgan va ahamiyatli patologiya bo'lib, uning erta tashxisi va to'g'ri davosi ko'plab asoratlarning oldini oladi. Bugungi kunda zamonaviy diagnostik vositalar va davolash usullari anemiya bilan kasallangan bemorlarning hayot sifatini sezilarli darajada yaxshilash imkonini bermoqda. Kelgusida genetik tahlillarning rivojlanishi va yangi dori vositalarining kashf etilishi anemiya bilan kurashishning yangi bosqichiga olib chiqishi kutilmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (WHO). Global anemia estimates, 2021.
2. Guyton & Hall. Medical Physiology. 14th Edition.
3. Kasalliklar diagnostikasi va davolash protokollari. O'zbekiston SSV, 2023.
4. Dacie and Lewis Practical Haematology. 12th Edition.
5. Hoffbrand A.V., Moss P.A.H. Essential Haematology. Wiley-Blackwell, 2020.
6. O'zbekiston Respublikasi sog'liqni saqlash axborot portali – www.minzdrav.uz